

Skoro 100% bugarskog gasa se uvozi. Uvoz i izvoz prirodnog gasa zavise od kapaciteta sedam ulaznih i izlaznih tačaka na prekograničnim gasovodima u Bugarskoj. Pregled do sada rezervisanih dugoročnih kapaciteta pokazuje da Gazprom ima sve ključne izlaze zemlje u strateškom južnom pravcu prema Turskoj, Grčkoj i severnoj Makedoniji, kao i prema Srbiji na zapadu.

Bila je dobro čuvana tajna da je Gazprom, ruski naftni i gasni gigant, položio ruke na ključne gasne veze duž granica Bugarske dok ovo nije razotkrila novinarska istraga EURACTIV Bugarske. Iako evropske institucije veruju da su postavile prava pravila za liberalizaciju energije i konkurentno tržište gasa, Gazprom je izmislio karte preuzimajući kontrolu nad bugarskim tržištem i otvarajući put ka celom Balkanu.

Proširenje ruskog gasovoda Turski tok kroz Bugarsku, koji je premijer Bojko Borisov nazvao "Balkanski tok" i lažno označio kao produžetak nacionalne prenosne mreže gasa, samo je vrh ledenog brega koji su Sjedinjene Države primetile kada su rekle da će sankcionisati Turski tok.

Pred nosom Evropske komisije, Gazprom je preuzeo najvažnije granične tačke bugarskih tranzitnih cevovoda, a da nije morao da plati milijarde evra za njihovu izgradnju i da nije posedovao cevi – zaobilazeći pravila EU prema Trećem energetsom paketu. Milijarde za Balkanski tok obezbeđuje bugarska država, a preuzimanje se odvijalo kroz dugoročne ugovore između Gazproma i bugarskog državnog operatera Bulgartransgaz koji pokrivaju rezervaciju gotovo svih graničnih kapaciteta, prema podacima Evropske mreže gasnih operatora (ENTSO-G).

Kako se ruski gas kreće u Bugarskoj?

Do kraja 2019. godine Gazprom je isporučivao prirodni gas u takozvani južni pravac u Evropi, preko Ukrajine i Rumunije u Bugarsku, Tursku, Grčku i Makedoniju. Od 1. januara 2020. tranzit je počeo da teče u suprotnom smeru, dolazeći iz Turske drugim cevovodom novoizgrađenog Turskog toka. Stara ruta kroz Ukrajinu više nije u upotrebi, ali Gazprom i dalje poseduje svoja prava na kapacitet. I dalje drži ulaz u sistem Negru Vode II i III u Rumuniji, kao i izlaz bugarsko-turske granice Strandža I – Malkoclar.

Duž nove rute gas Gazproma ulazi kroz bugarsko-tursku granicu na ulazu Strandža II – Malkoclar, koji povezuje cevovod Ruskog turskog toka sa bugarskom nacionalnom prenosnom mrežom gasa. Kapacitet je rezervisan za više od 90% Gazproma i povezane MET kompanije sa švajcarskom registracijom na osnovu dugoročnog ugovora koji traje do 2039. U stvari, procenti zapravo nisu bitni jer ova cev nema fizičku vezu sa bilo kojom drugom – gas dolazi direktno iz ruske kompresorske stanice u blizini Anape, na severnoj obali Crnog

mora. Nijedan drugi igrač nema fizički pristup ovom ulazu za gas. Po ulasku u Bugarsku, deo gasa odlazi u nacionalnu mrežu za prenos gasa u zemlji za domaće potrebe, a ostatak prelazi u Grčku i severnu Makedoniju. Izgradnjom Balkanskog toka kao nastavka Turskog toka u zemlji, ruski gas će krenuti novim pravcem na zapad ka Srbiji.

Stručnjaci su već izrazili zbunjenost zbog preimenovanja Balkanskog toka kao „razvoj bugarske nacionalne mreže za prenos gasa“, jer je projekat tipični tranzitni gasovod. Ne predviđa nikakvo odstupanje od interne mreže za prenos gasa Bullgartransgaz u severozapadnoj Bugarskoj, kojoj je potrebna gasifikacija. Da je Balkanski tok u interesu Bugarske, nacionalna mreža za prenos gasa bila bi postavljena sa mnogo ogranaka kako bi dosegla što veći broj naselja i potrošača u severnoj Bugarskoj.

Međutim, Bulgartnasgaz je uradio suprotno: ulaže u tranzitni cevovod, koji je u potpunosti u službi Gazproma kao nastavak „Turskog toka“. Na zapadu nastavak Turskog toka ostavlja bugarski prostor u srpskom pograničnom gradu Zaječaru, gde Gazprom Ekport i povezane kompanije drže 80% kapaciteta. Na jugozapadu ruski gas stiže u Makedoniju na izlazu Čustendil-Židilovo. Tamo Gazprom drži 100% izvoznih kapaciteta. Na jugu, Gazprom snabdeva Grčku i rezervisao je skoro 100% kapaciteta izlaza Kulata-Sidirokastro. Granična tačka bugarsko-rumunske gasne veze u blizini Ruse – Đurđu je ostala gotovo potpuno slobodna, ali činjenica je beznačajna s obzirom da je Rumunija zemlja koja proizvodi gas. Iz istog razloga, gotovo celokupan kapacitet drugog bugarsko-rumunskog kontrolnog punkta Negru Voda I – Kardam je besplatan.

Tako se ispostavlja da su jedine mogućnosti za slobodan izvoz ne-ruskog prirodnog gasa kroz Bugarsku sever prema Rumuniji i odatle, moguće male količine do Ukrajine starim tranzitnim putem kroz Negru Voda I, odakle je ruski gas dolazio u prošlost. Takvi uslovi utiru put Gazpromu da preuzme celo bugarsko tržište. Male su šanse da će omiljeni projekat premijera Bojka Borisova – balkansko čvorište – delovati kao „evropsko čvorište“, dok su sve gasovodne rute ka Turskoj, Grčkoj i Makedoniji prema jugu blokirane.

Posledice za šire evropsko tržište gasa su ozbiljne. Grčka će biti preplavljena gasom sa Južnog gasnog koridora i LNG terminala, ali je izolovana od cirkulacije tokova kroz Bugarsku. Gazprom već drži ceo južni pravac. Prema nekim stručnjacima, trenutak istine nastupiće kada se Balkanski tok pusti u rad i postaće očigledno da krši evropsku direktivu o gasu, jer Gazprom drži više od 50% svojih kapaciteta.

Dešifrovanjem nekih poruka moguće je utvrditi zašto je Bugarska pristala na ovaj model. To su, bez ikakve sumnje, poverljive obaveze. Na zajedničkom brifingu sa Borisovim 2018. godine, ruski predsednik Vladimir Putin rekao je: „Kaznu (zbog suspenzije Južnog toka) platio je Gazprom. Ukupni gubici Gazproma u vezi sa odbijanjem Južnog toka iznose oko 800

miliona evra. Otpisuje se kao gubitak. “ Zvanično je Rusija oslobodila Bugarske potraživanja zbog otkazivanja Južnog toka. Turski tok zamenio je ugašeni projekat Južni tok, za koji je utvrđeno da krši zakon EU. Međutim, činjenica da se zbir evidentira kao gubitak ne znači da je Bugarskoj oprošteno.

Stručnjaci koji su tražili da ne budu imenovani kažu da je način otplate ovog duga gasovod Balkanski tok, koji se finansira bugarskim novcem, a grade ga ruske i beloruske kompanije. Jednom kada bude spremno, moći će da da celo tržište gasa u Bugarskoj i na Balkanu u korist Gazproma. EURACTIV je pitao Evropsku komisiju da li je Tursko-balkanski tok u skladu sa zahtevom EU da rezerviše 50% svojih kapaciteta za druge igrače, i rečeno mu je da je projekat u skladu sa zakonom EU.

Izvor: euractiv.com